

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

Перекладацький аспект англомовних юридичних текстів

Допущено до захисту «___» _____ 20 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПРм-01

Савченко Єлізавета Олексіївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доцент

Шуменко Ольга Анатоліївна

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДИСКУРСУ	7
1.1 Поняття та ознаки дискурсу.....	7
1.2 Висвітлення поняття дискурсу у сучасних джерелах.....	12
1.3 Види і типи дискурсів	13
Висновки до розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2 ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ	16
2.1 Проблема вивчення юридичного дискурсу в сучасній лінгвістиці.....	16
2.2 Предмет юридичної лінгвістики.....	18
2.3. Розвиток юридичної лінгвістики в Україні.....	19
2.4 Комунікативно-прагматичні аспекти юридичного дискурсу.....	21
Висновки до розділу 2.....	25
РОЗДІЛ 3 ЮРИДИЧНІ ТЕКСТИ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ.....	28
3.1 Поняття юридичного перекладу.....	28
3.2 Типи юридичних документів.....	28
3.3 Аббревіатури в юридичному дискурсі.....	30
3.4 Застосування мовних кліше в правових документах та їх переклад.....	36
3.5 Семантичне підґрунтя юридичних термінів.....	41
ВИСНОВКИ.....	50
Список використаних джерел.....	53
Список довідникової літератури.....	59
Електронні ресурси.....	60
SUMMARY.....	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

INA – Immigration and Nationality Act

KEI – Knowledge Ecology International

FBI – Federal Bureau of Investigations

BASF – Bar Association of San Francisco

ВСТУП

Кожна людина є особистістю. І кожна особистість у сучасному світі безмежною кількістю невидимих зв'язків пов'язана з іншими. Ці зв'язки актуалізуються у спілкуванні – у сім'ї, колі друзів, колективі, у суспільстві. Залежно від особистісного багажу (культурного, етичного, соціального, психологічного, лінгвістичного і т.д.) залежить, як саме людина спілкується з іншими, як саме у тій чи іншій ситуації вона обирає стратегії та тактики спілкування. Вивчення цих стратегій і тактик становить окремий великий пласт досліджень у лінгвістиці.

Дискурс є одним із основних понять сучасної лінгвістики. Теорія дискурсу цікавила не одне покоління лінгвістів, але й досі не можна сказати, що це питання вивчено від а до я. Дискурсознавство охоплює різні аспекти усної та текстової комунікації. На даний час лінгвістичні дослідження дискурсу ведуться з різних, іноді й з протилежних точок зору. Остаточного поняття «дискурс», з яким би погодилися представники різних напрямків лінгвістичної науки, досі не існує.

У сучасному світі спілкування постійно поширюється у різних галузях культури, виробництва, науки, і відповідно, зростає інтерес до вивчення закономірностей цього спілкування. І все більше це спілкування виходить на міжнародний рівень, що потребує інструментарію для забезпечення взаєморозуміння між комунікантами, носіями різних мовних систем. Саме тому в останні десятиліття різко зросла потреба у кваліфікованих фахівцях з перекладу, у тому числі у юридичній сфері.

У сучасній науці юридичний дискурс досліджується на стику двох наук – як вченими-філологами, так і вченими в галузі права і юриспруденції: Н. В. Артикуца, С. П. Кравченко, В. Я. Радецька, З. А. Тростюк, А. С. Токарська, О. Ф. Юрчук, Н. Є. Коваль, Прадід Ю.Ф. і т.д. У більшості наукових досліджень учені зосереджували увагу на проблемі граматичних особливостей технічної англійської мови, перекладі специфічної термінології.

Заслуговує на увагу й переклад ідіом, які нечасто зустрічаються на сторінках текстів правового характеру, але нерідко ставлять перекладача в глухий кут.

Актуальність теми роботи зумовлена об'єктивними факторами, продиктованими змінами в суспільстві протягом останніх десятиліть. Нагальною є необхідність розробки методичних рекомендацій та вказівок при перекладі юридичного тексту.

Об'єктом дослідження є юридичний дискурс в мовах оригіналу та перекладу.

Предметом дослідження в даній роботі є лексико-семантичні характеристики та переклад юридичної літератури.

Мета роботи – дослідити особливості перекладу текстів юридичного спрямування, розглянути основні аспекти дослідження під кутом лексичного, морфологічного, синтаксичного рівнів мови.

У відповідності з поставленою метою в роботі формулюються і вирішуються такі **завдання**:

- розглянути існуючі поняття «дискурсу»;
- проаналізувати розуміння юридичного дискурсу;
- з'ясувати лексико-синтаксичні риси юридичного дискурсу та розкрити його комунікативні особливості;
- дослідити використання кліше, абревіатур та термінів в юридичних текстах;
- провести дослідження юридичних текстів в аспекті перекладу.

Вибір **методів** аналізу зумовлений специфікою об'єкта та поставлених завдань. У роботі використані описовий метод, лінгвістичне спостереження, методи трансформації, компонентний, дискурсивний та концептуальний аналізи.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати становлять певний внесок у розвиток теоретичних аспектів перекладознавства, пов'язаних з екстралінгвістичними факторами розвитку

мови, які включають – культурологічні і соціологічні особливості народу носія мови перекладу, і зокрема жанрово-стилістичних теорії перекладу.

Практична цінність роботи визначається тим, що її результати можна застосовувати для розв’язання практичних проблем, пов’язаних з англо-українським перекладом текстів з юриспруденції. Запропонований аналіз опрацьованої літератури може бути використаний у подальших наукових дослідженнях перекладу юридичної літератури.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та бібліографії.

Матеріали дослідження було апробовано на Всеукраїнській науковій конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перекладацькі інновації» та VII Міжнародній науково-практичній конференції студентів і аспірантів «Мова. Культура. Комунікація». Результати конференції були опубліковані у збірнику «Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства».

Участь у II Міжнародній науково-практичній конференції «ISSUES OF PRACTICE AND SCIENCE» Филологія, Лондон, Велика Британія (The II International Science Conference «Issues of practice and science», September 27 – 29, London, Great Britain), надруковано статтю у матеріалах конференції с. 134–139 Shumenko O., Kashenko P., Savchenko Y. «English Legal Terms: Semantic Aspect» <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/8686/1/ISSUES-OF-PRACTICE-AND-SCIENCE.pdf>; та надруковано статтю Shumenko O. A., Kashenko P. V., Savchenko Y. O. «English legal terminology in the context of artistic translation» у Збірнику наукових праць у Науковому віснику Міжнародного університету, Серія: Філологія, № 48, Одеса, 2021. с. 135–13. http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v48/part_3/35.pdf.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДИСКУРСУ

1.1 Поняття та ознаки дискурсу

У лінгвістиці XXI ст. поняття «дискурс» займає одне з центральних місць у дослідженнях різних філологічних дисциплін. Подібно до більшості термінів, які використовують сучасні науковці, дослідження дискурсу має характер різноманітний та суперечливий. У своїх працях дискурс досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці як Н. Арутюнова, Ф. Бацевич, Е. Бенвеніст, О. Бессонова, І. А. Бехта, А. Белова, Б. Гаспаров, Т. А. ван Дейк, В. Дем'янков, В. Карасик, Ю. Н. Караулов, Є. Кубрякова, Г. Кук, К. Я. Кусько, М. Макарова, С. Міллс, О. І. Морозова, Г. Почепцов, П. Серіо, Г. Ч. Філлмор, З. Харріс, І. С. Шевченко та багато ін.

Хоча широкого поширення термін «дискурс» набув відносно недавно, вивчення дискурсу людством має давні коріння. Слово «дискурс» походить здавна: з середньовічної латині *discursus argument*, з латині: *біг туди-сюди*, від *discurrere бігти різними шляхами*, від *dis-1 + currere бігти* («From Medieval Latin *discursus argument*, from Latin: a running to and fro, from *discurrere* to run different ways, from *dis-1 + currere* to run» (74)). Кожна наука та кожний науковий напрямок досліджують дискурс з точки зору своєї специфіки. Дискурс широко вивчають не лише лінгвісти: науковців у таких сферах, як філософія, політологія, соціологія, психологія, педагогіка, літературознавство, правознавство, юриспруденція та ін., теж цікавить це поняття. Однак у різних науках та у самій лінгвістиці під терміном «дискурс» розуміються різні значення.

Єдиного вичерпного, органічного, всеохоплюючого визначення поняття «дискурс» не існує і досі, і враховуючи певну розгалуженість його вживання, навряд чи можна очікувати такого єдиного загальноприйнятого визначення, бо навіть у самій лінгвістиці цей термін подають із зовсім різних, інколи дуже суперечливих позицій. Науковці виділяють три основні напрямки

використання терміну «дискурс», що враховується різними інтенціями конкретних авторів.

До першого напрямку відносяться дослідження дискурсу з лінгвістичної точки зору. Теорія дискурсу почала розвиватися з другої половини ХХ ст. як виокремлене дослідження на лавах лінгвістичної науки і на перших етапах дискурс асоціювався з лінгвістикою тексту. Це пояснюється бажанням лінгвістів досліджувати розвиток традиційних понять мови та мовних одиниць. Як зазначає вітчизняна дослідниця І. С. Шевченко, *«наряд чи можна говорити про появу невідомого раніше лінгвістичного феномену чи мовного/мовного рівня: у разі дискурсу скоріше маємо справу з новим фокусом досліджень, новим горизонтом бачення мовної комунікації»* [46, с. 10].

Мова у її класичному розумінні (система кодів, основа спілкування) більше не відповідає вимогам сучасних соціально-гуманітарних наук та не є адекватним об'єктом аналізу. Мова набуває тепер актуальності, дослідницького значення лише у контексті свого застосування [20, с. 25].

Як лінгвістичний термін «дискурс» був уперше вжитий у словосполученні «дискурс аналіз» Зеллігом С. Харрісом у 1952 році у статті, в якій автор представив його як метод аналізу зв'язного мовлення (або письма) – «a method for the analysis of connected speech (or writing)» [51, р. 1]. Цей метод є формальним, він констатує лише появу морфем як розрізнених елементів, не задаючись метою з'ясувати конкретне значення кожної морфемі («The method is formal, depending only on the occurrence of morphemes as distinguishable elements; it doesnot depend upon the analyst's knowledge of the particular meaning of each morpheme» [там само]. У результаті дискурс аналізу можна було отримати нову інформацію про текст в цілому як про лінгвістичну одиницю. З. С. Харріс під дискурсом розуміє «послідовність речень, промовлену (або написану) однією (або більше) людиною у певній ситуації» («the sentences spoken or written in succession by one or more persons in a single situation») [там само, р. 3].

Швейцарський дослідник історії лінгвістичної науки Патрік Серіо, розглядаючи дискурс з позицій лінгвістики, підкреслює «множинність і різноманітність значень слова «дискурс»» [40]. Спираючись на дослідження П. Серіо, можна дати вісім тлумачень «дискурсу»:

1. еквівалент поняття «мовлення» у соссюровському сенсі, тобто, будь-яке конкретне висловлювання;
2. одиниця, що за розміром перевищує фразу, тобто висловлювання у глобальному сенсі;
3. у рамках теорій висловлювання чи прагматики «дискурсом» називають вплив висловлювання на адресата та його введення у «висловлювальну» ситуацію;
4. бесіда, що розглядається як основний тип висловлювання;
5. у Бенвеніста «дискурсом» називається мовлення, яке присвоюється мовцем, на протилежність «розповіді», яка розгортається без експліцитного втручання суб'єкта висловлювання;
6. іноді протиставляються мова та мовлення (*langue / discours*), тобто розрізняються дослідження дискурсу «в мові» та «в мовленні»;
7. тип висловлювання, обмежений в силу певної соціальної чи ідеологічної позиції, наприклад «феміністський дискурс» або «адміністративний дискурс»;
8. аналіз дискурсу здійснюється розмежування між висловлюванням та дискурсом, тобто з позиції структурування «у мовленні» текст визначається як висловлювання, а дискурс – як лінгвістичне дослідження умов створення тексту.

Термін «дискурс» вживається у різних значеннях, що відображає спроби дослідників установити спільні та відмінні риси таких категорій як текст і дискурс, тобто диференціювати їх як окремі поняття. Нідерландський лінгвіст Теун ван Дейк визначає дискурс: в широкому розумінні як «комунікативну подію, що відбувається між тим, хто говорить, та слухачем (спостерігачем) в процесі комунікативної дії в певному часовому, просторовому та іншому

контексті, а у вузькому розумінні (тексту, розмови) – як письмовий чи мовленнєвий вербальний продукт комунікативної дії» [11].

Дем'янков В. З., який присвятив багато робіт етимологічним лінгвістичним дослідженням, зазначав, що «термін *текст* досі несе у собі образ зітканої матерії зі своїми переплетіннями. А в терміна *дискурс* досі зберігається образ човникової процедури, перебігання від однієї точки у думці до іншої» (під човником мається на увазі колодка ткацького верстату) [13, с. 34–55]. Дем'янков В. З. тлумачить дискурс як «довільний фрагмент тексту, який складається більше ніж з одного речення, сконцентрований навколо опорного концепту; загальний контекст описує діючих осіб, об'єкти, обставини, час, вчинки і т. і., керуючись не стільки послідовністю речень, скільки загальним і для того, хто створює цей дискурс і для світу інтерпретатора, який «будується» по ходу розгортання дискурсу» [14].

Доволі ємне визначення поняття дискурсу подає відомий лінгвіст Бацевич Ф. С. Він називає дискурсом «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовний потік, що має різні форми прояву, відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями та тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних та позамовних факторів, що визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, є результатом формування різних мовних жанрів; сукупність мовних дій комунікантів, пов'язаних із пізнанням, осмисленням і презентацією світу мовцем і осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом)» [4, с. 138].

Українські науковиці Шевченко І. С. та Морозова О. І. трактують «мовлення як мовленнєву діяльність, а дискурс – як мовлення в контексті соціальної та мисленнєвої діяльності» й визначають дискурс як «інтегральний феномен, як мовленнєво-комунікативну діяльність, яка протікає у широкому соціокультурному контексті; це сукупність процесу і результату, що характеризується континуальністю та діалогічністю» [47].

Перший напрямок використання терміну «дискурс» розглядався в основному представниками англomовних наукових шкіл та деякими європейськими (бельгійськими, французькими) ученими, у роботах яких поняття «дискурс» превалювало над поняттям «мова».

Для представників другого напрямку вживання терміна «дискурс» (якими, в основному, вважають французьких структуралістів і постструктуралістів (М. Фуко)) цікавим є не дискурс сам по собі, а його конкретні різновиди. Таким чином, дискурс у цьому розумінні включає в себе стилістичну специфіку та ідеологію, що стоїть за нею.

Дослідники прагнуть виокремити відмінні мовні риси тієї чи іншої стилістичної специфіки, включаючи специфіку тематики, системи переконань, способів отримання та відтворення мовленнєвої інформації і т.д. Спосіб мовлення не лише окреслює сферу дискурсу, а також створює, організує, забезпечує умови для дієвості дискурсу. Дослідників цікавить визначення *який* або *чий* дискурс, що є засобом визначення комунікативної представленості суб'єктів-учасників спілкування. Суб'єкт в даному разі може бути конкретним, груповим або навіть абстрактним.

Для третього напрямку вживання терміну «дискурс» характерний погляд на нього як на особливий ідеальний вид комунікації, що здійснюється у максимально можливому усуненні від соціальної реальності, традицій, авторитету, комунікативної рутини. Цей напрямок пов'язаний в першу чергу з ім'ям німецького філософа і соціолога Юргена Хабермаса, який розрізняв дві форми комунікації: комунікативну дію (взаємодію), з одного боку, та дискурс – з іншого. У першій відбувається обмін інформацією, метою другої є установлення взаєморозуміння. «Дискурсивне обґрунтування перетворює тлумачення на інтерпретацію, твердження на пропозицію, пояснення на теоретичне пояснення і виправдання на теоретичне виправдання. З цією метою ми мусимо перейти від мови, яка є комунікативною дією, до мови як дискурсу» [43].

1.2 Висвітлення поняття дискурсу у сучасних джерелах

Інтерес до визначення поняття дискурсу не ущухає, і сьогодні дослідженню дискурсу приділяється багато уваги, що можна продемонструвати прикладами визначення цього поняття із сучасних словникових джерел.

Енциклопедією сучасної України «дискурс» трактується таким чином: «**ДИСКУРС** (від лат. *discursus* – бігання, колообіг) – термін філософії та гуманітарних досліджень, з допомогою якого позначають аргументоване усне чи письмове обговорення будь-якої теми, в якому предметом дискусії стають і самі способи аргументації; будь-яке мовлення, розмова, дискусія, особливості яких характеризують мовця» (Енциклопедія сучасної України: 60).

Наступне визначення «дискурсу» подане у тлумачному словнику української мови СЛОВНИК.ua (Інтернет-ресурс, який посилається на Словник української мови Інституту Мовознавства ім. О.О.Потебні) «**ДИСКУРС**, -у, ч. Вид мовної комунікації, орієнтованої на обговорення та обґрунтування будь-яких значимих аспектів дій, думок та висловлювань її учасників» (Словник... 65).

У відомій інтернет-енциклопедії Wikipedia дискурс трактується як «єдність мовлення та ситуації, в якій воно відбувається. Включає як перебіг мовлення, так і його передумови, обмеження та результати, позамовний контекст і невисловлені цілі й наміри, які супроводжують акт мовлення (Діскурс (від фр. *Discours* – промова, розмова на тему чогось)).

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що в основному під дискурсом розуміється результат мовленнєвої діяльності, або комунікативний процес, або їхнє поєднання, і ця розгалуженість уявлень щодо сутності дискурсу потребує якогось спільновизнаного його трактування. Українська вчена Є. А. Селіванова вбачає можливість зведення цих визначень до чотирьох, найбільш уживаних: дискурс є:

- 1) текст, висловлювання, занурене у певну соціокультурну ситуацію;
- 2) комунікативна ситуація, що інтегрує текст з іншими її складовими;
- 3) мовленнєва подія;
- 4) тип дискурсивної практики, комунікативно-прагматичний зразок мовленнєвої поведінки, що протікає у певній соціальній сфері [38].

Отже, на сьогодні «генералізованого» бачення дискурсу ще не вироблено, і побудова єдиної моделі дискурсу, що поєднує у собі все релевантні виміри і змінні, є одним із перспективних завдань досліджень дискурсу. [20, с. 30].

1.3 Види і типи дискурсів

Термін «дискурс» має багато історію, і за своє «життя» набув велику кількість визначень, характеристик, ознак. І як не існує дієвого єдиного точного визначення самого поняття дискурсу, так само розвивалася і розвивається досі типологія дискурсу, яка досить неоднорідно представлена в роботах Г.Г. Почепцова, Г.М. Яворської, Ф.С. Бацевича [4; 33].

Так, наприклад, Г.Г. Почепцов підґрунтям типології дискурсу вважає особливості мови як знакової системи, яка відображає відмінності дискурсу і комунікативної ситуації. Вчений виділяє: теле та радіодискурс, газетний, театральний, кінодискурс, літературний, дискурс у сфері «паблік рілейшнз», рекламний, політичний, тоталітарний, неофіційний, релігійний, неправдивий, ритуальний, етикетний, фольклорний, міфологічний, святковий, невербальний, міжкультурний, візуальний, ієрархічний, іронічний [9, с. 212].

Т. ван Дейк подає типологію дискурсу з позицій критичного дискурсивного аналізу: медіа-дискурс (*media discourse*), політичний дискурс (*political discourse*), медичний дискурс (*medical discourse*), судовий дискурс (*courtroom discourse*), освітній та науковий дискурси (*discourse of education*), корпоративний текст і дискурси (*corporate text and talk*) [5, p. 207].

В. І. Карасик оцінює дискурс з позицій учасників спілкування (соціолінгвістичний підхід): усі види дискурсу розподіляються на особистісно-орієнтований і статусно-орієнтований дискурс. Для особистісно-орієнтованого характерно, що учасники спілкування розкривають свій внутрішній світ адресату і розуміють адресата як особистість у всій багатогранності характеристик, у випадку статусно-орієнтованого дискурсу комуніканти – представники тієї чи іншої суспільної групи, які виконують роль, передбачену комунікативною ситуацією [16].

Особистісно-орієнтований дискурс виявляється у двох основних сферах спілкування – побутовій і буттєвій, при цьому побутове спілкування є генетично вихідним типом дискурсу, а буттєве виражається у вигляді художнього, філософського, міфологічного діалогу.

Статусно орієнтований дискурс в залежності від суспільних інститутів, що функціонують у соціумі у конкретний історичний проміжок часу, може бути інституційним і не інституційним. Статусно орієнтованим є також спілкування незнайомих або мало знайомих людей.

В.І. Карасик при прагмалінгвістичному підході протиставляє види спілкування: серйозне – несерйозне (ігрове, гумористичне), ритуальне – неритуальне, інформативне – фасцинативне, фатичне – нефатичне, пряме – непряме. Такі комунікативні риси доповнюють і уточнюють ті типи дискурсу, які виділяються на соціолінгвістичній основі. У чистому вигляді типи дискурсу фактично не існують, вони варіюють і взаємозбагачують один одного (наприклад поєднання науково і політичного дискурсу, елементи ритуального дискурсу наявні майже у всіх видах дискурсу) [6, 188].

Таким чином, існує багато підходів щодо класифікації дискурсу залежно від особливостей мови в контексті дискурсу, особливостей знакового відображення реальної ситуації цим дискурсом та особливостями комунікативної ситуації. «Аналіз дискурсу втілює загальну спрямованість

дослідження на багатостороннє, комплексне вивчення складного багатовимірного об'єкта – мовного спілкування» [26].

Кожен дискурс має мету свого існування. Наприклад, мета політичного дискурсу – боротьба за владу, наукового – встановлення істинності й закономірності, педагогічного – соціалізація, навчання людини, рекламного – просування товару або певного стилю поведінки

Висновки до розділу 1

У різноманітті визначень дискурсу на теренах від лінгвістичних до екстралінгвістичних втілюється прагматична функція розвитку актуальної соціальної реальності. Основною відмінною рисою цієї соціальної реальності у порівнянні з фізичною реальністю є її націленість на побудову сенсів, створення умов їх функціонування, встановлення зв'язків у суспільстві та у врегулювання соціальних відносин. Саме у дискурсі це стає можливим, тобто в дискурсі відбувається актуалізація сенсів, акцентуація на головному (з точки зору легітимації), віртуалізація дійсності, конструювання того соціального світу, в якому ми живемо.

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що в основному під дискурсом розуміється результат мовленнєвої діяльності, або комунікативний процес, або їхнє поєднання, і ця розгалуженість уявлень щодо сутності дискурсу потребує якогось спільновизнаного його трактування.

Отже, дискурс є «надтонким» регулятором соціальних стосунків, оволодіння яким дозволяє втручатися у найбільш консервативну і водночас вразливу царину людських цінностей, корегуючи картину світу.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1. Проблема вивчення юридичного дискурсу в сучасній лінгвістиці

Як уже було зазначено раніше, під дискурсом ми розуміємо багатоконпонентне явище, що об'єднує у своїй сутності учасників комунікації, ситуацію їх спілкування та текст як засіб реалізації цієї комунікації. За Дем'янковим [13, с. 7] елементами дискурсу є: події, їх учасники, перформативна інформація та «неподії», а саме:

- а) обставини, що супроводжують події;
- б) фон, що пояснює події;
- в) оцінка учасників події;
- г) інформація, що відображає зв'язок дискурсу з подіями.

Тобто метою вивчення дискурсу є саме встановлення правил взаємодії його компонентів, тобто різнобічний аналіз дій носіїв мови (як одноосібних, так і колективних носіїв) в умовах динаміки їх спілкування. Характер дискурсу визначається сферою, в межах якої здійснюється комунікація. Дослідженням юридичного дискурсу такі вчені, як Н. Є. Коваль, Л. Є. Попова, Л. В. Колеснікова, А. В. Баламакова та Г. П. Апалат, Прадід Ю.Ф. Н. Є. Коваль під юридичним дискурсом розуміє «особливий тип комунікативної діяльності, що реалізується в інституційній сфері й здійснюється з метою вираження, передачі та отримання фахових знань, юридичний дискурс спирається на попередні знання, практичний досвід та культурну пам'ять комунікантів і тим самим передбачає тісну взаємодію з уже існуючими дискурсами» [18, с. 68].

Об'єктом нашого дослідження є юридичний дискурс, який за соціолінгвістичною типологією Карасика В. І. разом з політичним, економічним, релігійним, медичним, рекламним та іншими дискурсами

належить до інституційного дискурсу (статусноорієнтованого), такого, що «представляє собою спілкування в заданих рамках статуснорольових відносин» [16, с. 12]. Тобто комунікантами юридичного дискурсу є представники суспільних груп, а сферою комунікації є сфера відносин в області права. Юридичний дискурс характеризується орієнтовано обумовленими взаємовідносинами його суб'єктів, виходячи з обраних ними мовних та поведінкових тактик, що ґрунтуються на конкретних правових та моральних нормах у певній ситуації юридичної комунікації [28].

Учасників юридичного дискурсу можна виділити у дві основні групи. З однієї сторони виступають фахівці права – юридичні особи (судді, нотаріальні працівники, представники адвокатури, прокуратури тощо), які визначаються як «агенти», а з іншої – «клієнти», тобто особа, або група осіб (колективний клієнт, об'єднаний спільною метою), що отримують юридичні послуги. Характерною рисою юридичного дискурсу є принципова нерівність його учасників: «клієнти» практично завжди залежать від роботи «агентів», які, у даному випадку, володіють повною монополією на істину [16]. «Дискурсивне співтовариство являє собою комунікативну спільність, яка об'єднана своїми юридичними цілями, такими як: укладення договору, захист в суді, тлумачення закону тощо. При цьому агент може бути індивідуальним, груповим і навіть нейтральним» [30].

Юридичний дискурс має достатньо специфічний характер і відрізняється від інших видів дискурсу тим, що правила дій та регламентованість поведінки кожного з його учасників чітко окреслені нормативними правовими вимогами. Обов'язковість дотримання учасниками юридичного дискурсу установлених правил, певних поведінкових шаблонів, формальність та знеособлена об'єктивність пояснюються характером діючого соціального інституту, певної системи, яка зумовлена місцем та часом здійснення юридичного дискурсу і залежить від конкретного історичного моменту (тобто, «тут і зараз»), культурно-соціального, економічного розвитку і т.д. Як зазначає В. І. Карасик, у реальному спілкуванні ми дуже рідко

зустрічаємося з виключно інституційним або персональним (особистісно-орієнтованим) дискурсом, оскільки обидва мають властивість перетинатися та взаємодоповнювати один одного. Відповідно до цього для кожного виду дискурсу характерна своя міра співвідношення між статусним і особистісним компонентами. [16].

Для розуміння юридичного дискурсу необхідно розглядати його з різних сторін: створення, або породження дискурсу (обдумування, планування, говоріння, оформлення в письмовому вигляді) і розуміння дискурсу (слухання, сприйняття письмового тексту, аналіз, інтерпретація).

У юридичному дискурсі як комунікативній події зосереджується специфіка юридичного професійного мислення. Так, на думку української дослідниці Н. Є. Коваль, саме воно зумовлює формування таких рис і властивостей юридичного дискурсу, як інтеракційність, адресність, адресатність, інтенційність, аргументативність, термінологічність, прагматичність, інформативність та інтерпретованість, що виражаються як експліцитними, так і імпліцитними засобами [18, с. 4]. Тобто юридичний дискурс ми розуміємо як текст права в динаміці, в процесі тлумачення і роз'яснення. Вище зазначена специфічність юридичного дискурсу, який містить не лише текст, а й цілу низку екстралінгвістичних та екстрамовних факторів (багатокомпонентна «професійна» картина світу агента, цілі, уявлення, моральні, етичні, культурні і т.д. цінності клієнта) обумовлює використання специфічної граматики і особливих правил лексики. Весь цей мовний матеріал також можна назвати дискурсом.

2.2 Предмет юридичної лінгвістики

Простором для визначення взаємозв'язку мови і права в юридичному дискурсі є юридична лінгвістика – міждисциплінарна галузь, яка вивчає як мовні засоби вираження юридичних норм галузей права, так і

лінгвостилістичну специфіку мовлення під час правової комунікації. Автором терміна «юридична лінгвістика» є німецький учений Адальберт Подлех [55].

Предметом юридичної лінгвістики є функціонування мови в усіх сферах права, юридичної науки та освіти. Для англійської юридичної лінгвістики характерним стало виділення її як специфічної складової сучасної літературної мови, яка має лінгвостилістичні й структурно-жанрові ознаки, зумовленими специфікою правової сфери та комунікативними професійними потребами в ній [69, 472.].

Англійській юридичній мові притаманні офіційність, консервативність, точність, логічна послідовність, високий рівень стандартизації. Предметом вивчення і юридичної науки, і мовознавства є функціонування мови, особливості якого безпосереднім чином залежать від конкретної сфери юридичної практики, як то судочинство, нотаріат, адвокатура, тощо [48].

2.3. Розвиток юридичної лінгвістики в Україні

Примітним для сучасного стану розвитку наукових досліджень є одночасна присутність на її теренах двох протилежних характерних процесів. З одного боку, йдуть процеси диференціації, а з іншого – процеси інтеграції різних галузей науки, на стику яких з'являються нові науки. Це можна сказати і про складові юридичної науки, коли поєднують філософію та юриспруденцію у філософію права, психологію і юриспруденцію – у юридичну психологію, таким же чином юридичній лінгвістиці притаманні риси і юриспруденції і лінгвістичної науки.

Юридична лінгвістика в Україні – доволі молода наукова галузь. Першими етапами її становлення на шпальтах юридичних видань були лінгвістичні дослідження, що відображали проблемні питання мови у галузі права та права у лінгвістичній науці. Так, у 2003 р. Тростюк З.А. опублікував монографію «Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України» [42]. Згодом була опублікована робота В. Н. Демченко «Органічна і

неорганічна українська мова», у якій були проаналізовані природні і штучні риси юридичного субстиля української мови.

Розвитку юридичної науки в Україні на стику XX та XXI століть присвячені роботи учених, юристів і лінгвістів: Н. В. Артикуци, С. П. Кравченко, В. Я. Радецької, З. А. Тростюк, А. С. Токарської, О. Ф. Юрчук та ін.

Юридична лінгвістика вивчає:

- 1) мову як найважливіший засіб правової комунікації, засіб правового пізнання та засіб передачі правової інформації у суспільстві;
- 2) засоби мовного вираження правових понять і категорій на різних рівнях: лексичному, лексико-семантичному, граматичному;
- 3) генезис та історію розвитку мови права;
- 4) функціонування мовних одиниць у юридичному мовленні;
- 5) лінгвостилістичні особливості юридичного тексту, його жанри і різновиди[2].

У юридичному мовленні реалізуються основні функції мови права:

- 1) номінативна (називання правових реалій і понять);
- 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом) та її різновиди: конструктивна (мова як спосіб формування і формулювання юридичної думки), акумулятивна (накопичення суспільно-правового досвіду і знань), аксіологічна (правової і морально-етичної оцінки);
- 3) комунікативна (спілкування) та її різновиди: конотативна (засвоєння правової інформації), волонітативна (волевиявлення суб'єкта права та вплив на правосвідомість), культураносна (збереження й передачі правового знання та правової культури);
- 4) регулювальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин);
- 5) емотивно-експресивна (вираження емоційного ставлення до предмета мовлення);

б) естетична (мовностилістична довершеність тексту як джерело формування естетичного смаку) [2].

Як висновок можна зазначити, що у сучасній науці достатня увага приділяється проблемам лінгвістичного супроводу юридичної науки, що значною мірою покращує стан вітчизняної законодавчої та юридичної практики, і з чого логічно витікає, що становлення та подальший розвиток юридичної лінгвістики має обумовлене підґрунтя.

Важливими відмінностями між дискурсом і текстом вважають такі:

- 1) дискурс відноситься до галузі лінгвосоціального, текст - виключно лінгвістична категорія;
- 2) дискурс – категорія процесу, текст – категорія результату;
- 3) дискурс відноситься до галузі актуального, текст - до галузі віртуального. [20, с. 27].

«Термін *дискурс* вийшов за межі лінгвістики тексту. Для аналізу спілкування, комунікативної взаємодії індивідуумів недостатньо вивчення мови як системи знаків» [10].

2.4 Комунікативно-прагматичні аспекти юридичного дискурсу

Україна визначила свій шлях розвитку у напрямку європеїзації, що (з точки зору юриспруденції) накладає на неї обов'язок дотримуватися вимог, прийнятих Європейським союзом, а саме Конвенції про захист прав та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини. Юридична мова – це мова права, тобто мова держави, і відповідно вимоги до юридичного перекладу надто високі. У своїй діяльності при перекладі юридичних та правових документів перекладач повинен орієнтуватися на положення Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Відповідно до вимог вищезгаданої Конвенції кожний обвинувачений має право на справедливий суд (також і у досудовий період), у тому числі на безоплатну допомогу перекладача в разі, коли обвинувачений не володіє або володіє недостатньо тією мовою, якою проводиться кримінальне провадження. «Згідно позиції Європейського суду зміст права на безоплатну допомогу перекладача полягає у безоплатному отриманні обвинуваченим послуг перекладача з письмового або усного перекладу всіх процесуальних документів чи заяв, які потрібні йому для розуміння того, що відбувається, і гарантують додержання інших його прав під час розгляду справи» [24].

За нормами кримінального процесуального закону перекладач є *«іншим* учасником кримінального провадження, який вільно володіє державною мовою, а також мовою учасника процесу, який потребує перекладу на мову, який є незацікавленим у результатах справи, що залучається до кримінального провадження уповноваженими на те особами (органами) [24]. Але вичерпного визначення поняття «перекладач» та вимог до нього законом не передбачено, що викликає труднощі у відповідних органів під час оцінювання компетентності та кваліфікації особи перекладача, адже ні складання відповідного іспиту, ні якоїсь іншої атестації перекладача або перевірки його здатності оперувати спеціальною юридичною термінологією не існує. Єдиним формальним підтвердженням компетентності перекладача може бути диплом із зазначенням спеціалізації. Перекладачем може бути особа, яка досягла повноліття і зареєстрована у Довідково-інформаційному реєстрі перекладачів, порядок ведення якого затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 березня 2013 року № 228.

Під час перекладу юридичних термінів дотримуються трьох основних принципів: чіткість, ясність, достовірність.

Офіційно-діловий функціональний стиль за твердженням Стоянової Т.В. характеризується такими рисами [41]:

- **об'єктивність і беземоційність**, тобто відсутність суб'єктивної оцінки того, про що йдеться в документі.

На лексичному рівні об'єктивність досягається за допомогою наступних засобів:

- відсутність суб'єктивно-оціночних ознак у тексті документів;
- відсутність емоційно-забарвлених слів, діалектизмів, професіоналізмів та жаргонізмів, натомість використовуються загальноновживані слова;
- використання особливої термінології.

На синтаксичному рівні вона досягається за допомогою наступних засобів:

- не вживається пряма мова;
- відсутні окличні, питальні та спонукальні речення, превалюють складнопідрядні речення з пасивними конструкціями;
- передача наказовості за допомогою інфінітивної форми чи безособового звороту;
- **ясність викладу і точність опису**, яка реалізується шляхом

дотримання низки мовленнєвих конвенцій:

- логічна послідовність
- тенденція до уніфікації та стандартизації
- переконливість, що передбачає викладення причини у зрозумілій та обґрунтованій формі;
- доказовість.

За своєю основною освітою перекладач не є юристом, і недостатність його кваліфікації або досвіду практичної роботи можуть призвести до юридичних помилок, наприклад, неотримання спадку, або накладення протиправних штрафних санкцій, або нанесення матеріальних збитків, що може у свою чергу привести до пред'явлення судового позову, за що несе відповідальність перекладач. Перекладач повинен усвідомлювати не лише різницю у належності країн, представники яких є учасниками юридичного провадження, до різних правових систем, а також враховувати постійні зміни

у згаданих правових системах. Так, наприклад, що Україна належить до романо-германської або континентальної юридичної системи, а Великобританія і США – до англосаксонської. Судова система США дуальна і складається з федеральних судів та судів штатів, судочинство Великобританії єдине і містить у собі судочинство Англії та Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. У зазначених країнах чинне місце посідає інститут присяжних, чого не можна сказати про Україну, яка є досить молодою державою і правова система якої, зрозуміло, також знаходиться у стані логічного розвитку. Все це призводить до різниці у складі, оформленні та провадженні юридичних документів (контрактів, договорів, угод, домовленостей тощо), вони значно різняться за своєю структурою, вживаною лексикою, існуючими правовими поняттями тощо. Більше того, перекладаючи юридичні документи, наприклад конкретного штату, потрібно враховувати тонкощі законодавства саме цього штату, адже у кожному вони різні. Австралія, Нова Зеландія, Канада, Ірландія, інші англосаксонські країни теж мають свої відмінності у юридичній термінології. Все це приводить до ризиків у перекладацькій діяльності.

Також необхідно підкреслити й іншу сторону перекладу юридичного тексту перекладачем, а саме рівень володіння перекладачем мовою перекладу, тобто важливою є кваліфікація перекладача і як носія своєї мови.

Аналізуючи ситуацію в сучасній Україні, науковець Павло Левчук (*Інститут Славістики Польської Академії Наук*) зазначив, що «українському суспільству притаманний білінгвізм, часто пасивний». Результатами опитувань під час досліджень, які П. Левчук проводив в Україні двічі (у 2013-2014 та у 2015-2016 роках) показали, що «в Україні українська мова як рідна та як державна разом не набирає навіть половини відсотків, що свідчить про надто слабку мовну політику». [25, с. 8].

Тобто, Україна повинна займатися розвитком своєї наукової мови, а також, рухаючись у напрямку євроінтеграції, водночас орієнтуватись на пріоритетні цілі мовної політики ЄС, якими Павло Левчук називає:

- вивчення двох іноземних мов,
- ранній старт у вивченні іноземної мови,
- зниження віку початку навчання другої іноземної мови,
- захист етнічних та регіональних мов,
- піднесення якості освіти вчителів,
- ширше використання загальноєвропейських мовних рекомендацій [25, с. 3].

Такі виклики сучасного світу вимагають від перекладача як від фахівця постійного вдосконалення своїх навичок та вмінь, а від держави – створення досконалої системи підготовки кваліфікованих кадрів та системи їх адекватної атестації.

Отже, юридичний переклад, як і будь-який інший професійний переклад, потребує значної бази знань перекладача та обізнаності його не лише в області права та юриспруденції, а й у інших сферах діяльності і наукових галузях, тобто перед перекладачем завжди стоїть задача розширяти обрії власних можливостей.

Висновки до розділу 2

У лінгвістичній літературі термін “дискурс” уживається в різноманітних контекстах і постає “як розмита категорія” між текстом, контекстом, функціональним стилем, підмовою тощо.

Дискурс – зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами.

Тексти юридичних документів – це тексти, які відносимо до офіційного дискурсу, вони є особливими і за граматичною структурою речення, і за специфікою вживаної лексики, і за професійною прагматичною офіційністю. Юридичним текстам характеризуються лаконічністю, стислістю викладення, відсутністю будь-яких засобів експресії та емоційності, об'єктивністю, тобто

юридичні тексти віддзеркалюють поняття юридичного дискурсу як дискурсу мови держави, а не дискурсу конкретних особистостей.

У дослідженні доведено, що основними характеристиками англійської правової мови вважають велику кількість складнопідрядних речень з двома і більше підрядними, перевагу іменних словосполучень, використання запозичень з французької і латинської мов та загальноповсюдваної лексики у вузькоспеціальних значеннях. Широке вживання термінів та аббревіатур, директивний характер інформації в юридичному дискурсі передається за допомогою дієслівних структур модальності необхідності та модальності можливості.

З'ясовано, що у англійському юридичному дискурсі використовуються різні лексичні, морфологічні, синтаксичні та семантичні засоби для досягнення в мові чіткості та однозначності. Правова термінологія становить автономний прошарок лексичного складу сучасної англійської мови і посідає центральне місце в юридичному дискурсі. Тексти юридичних документів є особливими і за граматичною структурою речення і за специфікою вживаної лексики. Велика кількість складнопідрядних речень та вживання однозначних слів являються основними характеристиками англійської правової мови.

Юридичний переклад вважається одним з найбільш складних видів перекладу. Багато в чому це обумовлено тим, що при перекладі юридичних текстів як з української мови на іноземну, так і навпаки звичайних навичок перекладача недостатньо. Юридичний переклад не може бути здійснено коректно без використання спеціальних пізнань у відповідній галузі права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Необхідно орієнтуватися у чинному законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою і знати про особливості використання іноземної юридичної термінології. Об'єктивність подачі інформації забезпечується пануванням абсолютного теперішнього часу дієслова та пасивними конструкціями, а її всеохоплюючий характер – навідною семантикою підмета, вираженого не лише іменниками юридичної тематики, але й іменниками та займенниками з узагальнюючою семантикою.

Юридичні тексти в силу свого призначення повинні бути точними і достовірними, вони наказують певну форму дій і формулюють принципи дозволу спірних ситуацій, виробляють правила соціальної поведінки.

РОЗДІЛ 3

ЮРИДИЧНІ ТЕКСТИ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

3.1 Поняття юридичного перекладу

Юридичний переклад — це переклад текстів, що відносяться до області права і використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами [44]. Оскільки право є наочною областю, пов'язаною з соціально-політичними і культурними особливостями країни, юридичний переклад є складним завданням. Для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, ясною і достовірною.

Документальне оформлення юридичного дискурсу здійснюється у створенні юридичних текстів – документів (закони, укази, протоколи і т.і.), які можна розглядати як фактичну форму відтворення конкретної ситуації юридичного дискурсу. При цьому документ – текст – розглядається як статична ознака дискурсу, а ситуація – як його динамічна ознака. Юридичний дискурс можна характеризувати і як писемний жанр, який представлений: документами, що пов'язані з проведенням судочинства (тексти договорів, довіреностей, протоколів і т.і.), документами фізичних чи юридичних осіб (паспорт, статут, свідоцтва тощо); правовою публіцистикою, юридичними науковими доробками, так і усний жанр, який представлений: виступами, наприклад, адвокатів у залі суду під час засідань; юридичними консультаціями; промовами суддів і т.д.

3.2 Типи юридичних документів

Залежно від типу юридичних документів, що перекладаються, юридичний переклад підрозділяється на:

- переклад законів і нормативно-правових актів і їх проектів;

Наприклад: *The Immigration and Nationality Act (INA) (was enacted in 1952). – Закон про імміграцію та громадянство (INA) (який був прийнятий у 1952 році).*(Immigration and Nationality Act. U.S.Citizenship and Immigration Services)

- переклад договорів та контрактів;

Наприклад: *On September 22, 2021, Knowledge Ecology International (KEI) obtained a copy of the \$3.5 billion contract between the U.S. government and Pfizer to purchase 500 million doses of the Pfizer/BioNTech vaccine for international donation to low- and middle-income countries. The document (Contract No. The Army in response to a Freedom of Information Act request provided W58P0521C0002) to KEI. – 22 вересня 2021 року Knowledge Ecology International (KEI) отримала копію контракту на 3,5 мільярда доларів між урядом США та Pfizer на закупівлю 500 мільйонів доз вакцини Pfizer/BioNTech для міжнародної пожертви країнам з низьким і середнім рівнем доходу. Документ (контракт № W58P0521C0002) був наданий KEI армією у відповідь на запит Закону про свободу інформації. (Biden Administration’s \$3.5 Billion Purchase Agreement with Pfizer for International Vaccine Donation).*

- переклад юридичних висновків і меморандумів

Наприклад: *Expulsion of aliens. Memorandum by the Secretariat. United Nations, General Assembly. International Law Commission. Fifty-eighth session. Geneva, 1 May-9 June and 3 July-11 August 2006. Вигнання іноземців. Меморандум Секретаріату. Комісія міжнародного права Генеральної Асамблеї ООН. П'ятдесят восьма сесія. Женева, 1 травня-9 червня та 3 липня-11 серпня 2006 року.* (https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_565.pdf);

- переклад апостилей і нотаріальних свідоцтв;

Наприклад: *State of Oregon Notarial Certificate (ORS Ch. 194.280, 194.285). Acknowledgment in an Individual Capacity... – Нотаріальне свідоцтво штату Орегон (ORS Ch. 194.280, 194.285) Визнання в індивідуальній якості... (State of Oregon Notarial Certificate).*

- переклад установчих документів юридичних осіб;

Наприклад: *Charter of Public Organization APDU. Статут громадської організації «Асоціація приватних детективів України»*. (<https://www.apdua.org>).

- переклад довіреностей.

Наприклад: *Power of Attorney. AMERICAN BAR ASSOCIATION. Бланк довіреності на сайті Американської асоціації адвокатів*. (AMERICAN BAR ASSOCIATION).

3.3. Аббревіатури в юридичному дискурсі

В юридичному дискурсі поширені аббревіатури. Як правило, аббревіатура є іменником, складається з усічених слів вихідного словосполучення чи з усічених компонентів вихідного складного слова, при цьому останній компонент може бути цілим словом.

За традицією всі аббревіатури, в залежності від вживання у мовленні, діляться на графічні та лексичні; за типом – на фонетичні, морфологічні, синтаксичні; за частинами мови – на номінативні, ад’єктивні, адвербіальні і т.д.; за кількістю елементів – на одночленні і багаточленні. За принципом орфографії скорочування можуть оформлятися прописними літерами, малими літерами, через косу лінію.

Абревіація є поширеним і специфічним продуктивним способом словотворення, спрямованим на створення більш коротких номінативних структур в порівнянні з вихідними одиницями.

За способом утворення скорочень розрізняють наступні структурні типи англійських юридичних термінів: гранично-скорочені, ініціально буквені, складноскорочені.

Гранично-скорочені терміни утворюються шляхом скорочення складних термінів і номінативних словосполучень до однієї літери, тобто відбувається

скорочення слова до межі. Вони бувають: ініціальні та ініціально-буквені [19, с. 107].

Ініціальні скорочення, які становлять найчисельнішу групу серед всіх структурних типів, складаються з початкових прописних букв (ініціалів) багатокomпонентних повних форм. Вони утворюються за наступними основними моделями:

1) шляхом включення у скорочення першої літери всіх компонентів вихідного терміна або номінативного словосполучення; це може бути як голосна, так і приголосна, наприклад: *FBI* – *<Federal Bureau of Investigations>* – ФСБ, *DR**<deposit receipt>* – депозитна квитанція, *BASF**<Bar Association of San Francisco>* – колегія адвокатів Сан-Франциско.

The BASF champions equal access to justice and promotes humanity, excellence, and diversity in the legal profession [19, p. 45].*The IC was established as a partnership between the FBI and NW to serve as a means to receive Internet related criminal complaints and to further research, develop, and refer the criminal complaints to federal, state, local, or international law enforcement and/or regulatory agencies for any investigation they deem to be appropriat* [19, p. 18].

2) шляхом включення у скорочення першої літери (голосної чи приголосної) більшості компонентів вихідного складного терміна або словосполучення, внаслідок чого деякі компоненти не знаходять свого відображення в скороченні, наприклад: *FBJ**< Federal Bar Association Journal>* – журнал федеральної асоціації адвокатів, *F& K. <Flanagan and Kelly Irish Rolls Court Reports>* – збірка ірландських судових рішень, укладачі Флонеген і Келлі.

The FBAJ, as the official journal for the FCB, is charged with providing meaningful, insightful and timely coverage of issues within the court's purview. The FBAJ is a national quarterly publication that carries a subscriber base of over three thousand judges, professors, attorneys and law students [45].

Ініціально-буквені скорочення складаються з прописних (ініціалів) і малих літер. Вони утворюються за такими моделями:

1) шляхом поєднання початкових приголосних від двокомпонентного терміну; такого роду скорочення дуже поширені в контрактному праві, наприклад: *EXQ*<*exquay*> – з причалу, *EXS* , <*exship*> – з судна, *EXW*<*exworks*> – з заводу;

2) шляхом включення у скорочення приголосних початку, середини і кінця одно- і двокомпонентного терміна, наприклад: *Abp*<*Archbishop*> – сан архієпископа, *gdn*<*guardian*>– опікун, *Gtd*<*guaranted*> – гарантований. *In 831 he was consecrated ar of Hamburg with oversight of the people of Scandinavia* [45].

При скороченні багатоконпонентних термінів і номінативних словосполучень розглянуті моделі ініціально-буквених скорочень поєднуються з різними моделями інших структурних типів, утворюючи комбіновані скорочення.

Багатозначні аббревіатури англійських юридичних термінів – явище поширене, іноді скорочений термін має більше десяти значень, наприклад: *c* – 1. *codex*– кодекс; 2. *confidential* – секретний, довірчий; 3. *confinement*– арешт; 4. *contract*– договір; 5. *copy* – копія; 6. *copyright* – авторське право; 7. *correct* – вірно; 8. *correction* – виправлення; 9. *county* – графство; 10. *cum.* – з лат. включаючи; 11. *current* – поточний, діючий (адрианов).

Прагнення уникнути омонімії при обмежених можливостях вибору призводить до широкого використання графічних варіантів, зокрема до чергування великих і малих літер, у виборі яких вирішальну роль грає конвенція (подрезова). Так, деякі одиниці представлені малими літерами, наприклад: *l*<*leasehold*> – користування на правах реклами, правильно; інші заголовними: *C* <*Court*>– суд [16, с. 182].

Двочленні аббревіатури, що позначають найменування груп, організацій, об'єднань, зазвичай, представлені великими літерами, розділеними крапками і/або знаком &: *CB* <*Common Bench*>– суд загальних тяжб, <*country borough*> – місто з правами графства; *C. &M.* <*Crompton and Meeson's Exchequer Reports*>– збірник рішень суду казначейства, укладачі Кромптон і Місон; *D. &R. N. P.* <*Dowling and Ryland's Nisi Prius Cases*> – збірник рішень у справах

за участю присяжних, укладачі Даулінг і Райланд. Присутність знаку & означає використання в аббревіатурі власних назв. Подібного роду аббревіатури використовуються переважно в письмовій мові.

Абревіатури, що складаються з трьох елементів, пишуться зазвичай прописними літерами з крапками між елементами: *CID* < *Civil investigative demand* > – вимога про видачу документів, *C.C.J.* < *Circuit Court Judge* > – суддя окружного суду, *B.L.A.* < *Bilateral agreement* > – двостороння угода. *The United States, however, has shown no enthusiasm for getting involved in what it calls B.L.A. for Pakistan and India [44, 96]. The Milwaukee County Circuit Court system consists of 47 circuit court judges and 22 court commissioners, who process in excess of 150,000 case files per year [42].*

У написанні аббревіатур, що складаються з великої кількості елементів, нами були виявлені дві характерні особливості:

1) якщо аббревіатура є акронімом, вона пишеться без крапок між елементами: *COLA* < *cost of living allowance* > – надбавка до заробітної плати на дорожнечу, пункт колективного договору, що передбачає таку надбавку; *COD* < *cash on delivery or collect on delivery* > – платіж, що оплачується при доставці. *To help offset the effects of higher cost areas, military servicemembers may be eligible for a Cost-of-Living Allowance (COLA). COLA is designed to compensate for being stationed in certain "high-cost" locations in the continental United States (CONUS) [44].*

2) якщо аббревіатура вимовляється за алфавітними назвами літер, то у її написанні обов'язкова наявність крапок між елементами: *WAAR* < *Western Australian Arbitration Reports* > – австралійський збірник з арбітражних справ, *U.S.D.C.* < *United States District Court* > – Федеральний районний суд США. *Brooks Kellogg Sentenced by U.S. D. S. Judge Christine M. Arguelloto Serve 72 months (6 years) in Federal Prison for a Murder for Hire Scheme[39].*

Складноскорочені терміни займають проміжне положення між термінами, що являють собою поєднання повних компонентів і граничних

скорочень. До складноскорочених термінів відносяться: складове скорочення, усічення.

Існує чотири типи складових аббревіатур, що зустрічаються в юридичному дискурсі.

1) Апокопи – складові аббревіатури, в яких наявна початкова частина вихідного слова, наприклад: *barr.* <*barrister*> – баррістер, *cond.* <*Condition*> – умова, *sec.* <*section*> – відділ.

2) Афрез – складові аббревіатури, в яких наявна кінцева частина вихідного слова, наприклад: *lations* < *regulations* > – статут, *vestment*<*investment*> – інвестування, *tentiary*<*penitentiary*> – пенітенціарний.

3) Синкопи – складові аббревіатури, в яких наявна середня частина вихідної одиниці, наприклад: *scrip* < *prescription* > – право давності, *tox*<*intoxicate*> – отруювати, *mos*<*ammosity*> – злоба.

4) Стяжіння – складові аббревіатури, в яких наявні склади з початкової і кінцевої частини вихідного слова, наприклад: *atty* < *attorney* > – юрист, *admt*<*amendment*> – поправка, *agrt*<*agreement*> – договір. *A financial enduring power of attorney is a legal document* [34]. *Amendment 26 - The Mississippi Personhood Amendment- is a citizens initiative to amend the Mississippi Constitution to define personhood as beginning at fertilization or "the functional equivalent thereof* [44].

У процесі усічення скорочення відбувається таким чином, що залишається тільки початок терміну: *ack.* < *acknowledgment*> – підтвердження, *barr.* <*barrister*> – баррістер, *comm.* < *comentarios* > – коментарі, *CN*<*consols*> – консолідована рента, *ad.* <*addenda*> – додатки. *Tim Kendal specialises as a leading barrister in major fraud and corruption trials, FSA enforcement advice and litigation, corporate criminal/regulatory work, business crime and professional discipline* [36, p. 45].

Однією з особливостей сучасного ініціального (акронімічного) словотворення є тенденція до омонімії акроніма і звичайного слова, тобто абсолютна «словоподібність» акроніма. Пор.: *cad* – невихована, груба людина,

cashagainstdocuments – готівковий платіж проти вантажних документів, *CAR* – автомобіль, *Common wealth Arbitration Reports* – збірка арбітражних рішень. *Prior to 1956 the Commonwealth Court of Conciliation and Arbitration exercised both arbitral and judicial functions. In 1956 the Commonwealth Conciliation and Arbitration Commission was established and assumed the arbitral powers, and the Common wealth Industrial Court assumed most of the judicial powers* [33, p. 28].

Іноді скорочений варіант юридичного терміну збігається з повною формою слова, що не є терміном, це слово може бути будь – якою частиною мови, але частіше за все іменником або дієсловом,наприклад: *append* – приєднувати, *appendix* – додаток, *bar.* – перешкода, *chapter* – голова. *Appendix, requiring removal of appendix, is the way to continue the party* [40].

Складноскладові аббревіатури займають особливе місце в ряду англійських скорочень у зв'язку з наявністю в їх структурі повнозначних елементів, завдяки чому вони є легко впізнаваними і мотивованими. Складноскладові аббревіатури поділяються на власне складноскладові і зрощення.

Змішаний тип скорочених одиниць – це комбінація складових (складно складових), ініціальних аббревіатур і повнозначних слів. До скорочених змішаного типу відносяться:

1) одиниці, утворені в результаті одночасного застосування усічення й ініціальної аббревіації,наприклад : *HBMGvmt*< (*His(her) Britanic Majesty's Government*) – уряд його (її) величності; *Admrdbn*<*Administrator debonesnon*) – адміністратор спадщини за призначенням суду. *HBMGvmt in the Dominion of British West Florida, desiring to maintain good and peaceful relations with His Serene Highness Prince Abp Matteo I of the Lateran City State has chosen to accept and establish embassies between the two Sovereign Realms* [36, 14].

2) частково скорочені слова, які складаються з усіченого елемента і повнозначних слів, наприклад: *Canad. PatentRept.* <*Canadian Patent Reporter*> – канадський патентно-правовий журнал; *Wms. Peer*<*PeerWilliams' Chancery*> – збірник рішень канцелярського суду.

Юридичні терміни, утворені шляхом абревіації, незважаючи на усічену зовнішню форму, найбільш повно репрезентують значний фрагмент наукової картини світу – концепт «LAW». Побудований нами фрейм концептуальної структури «LAW» складається з шести під фреймових структур: «Legally relevant facts», «Legal positions», «Legal proceedings», «Legal procedure», «Branches of law», «Legal documents» і являє собою найбільш розгалужену і багату з точки зору змісту і структури [16, с. 157].

Отже, в англійському юридичному дискурсі особливо часто підлягають скороченню багатоскладові лексичні одиниці і фрази номінативного характеру. Абревіатури, будучи найбільш продуктивними лексичними одиницями та комунікативно значимими у всіх сферах людської діяльності, відрізняються, з одного боку, стійкістю, з іншого, рухливістю та мінливістю. У сучасній англійській юридичній терміносистемі терміни-абревіатури займають певне місце, вступаючи в системні відносини з іншими термінами.

3.4 Застосування мовних кліше в правових документах та їх переклад

Кліше в юридичному дискурсі забезпечує точність та лаконічність висловлювання, імперативність, регламентованість. Широке використання кліше робить мову документів чіткою, та позбавленою експресивно-емоційного забарвлення.

«Кліше– усталені словесні формули, закріплені за певними ситуаціями; це мовні одиниці (словосполучення чи слово з прийменником), яким властиві постійний склад компонентів і їх порядок, звичність звучання та відтворюваність готових блоків».

Кліше мають цілісний характер, вони не розчленовуються при відтворенні у мові, і це робить їх схожими на фразеологізми.

Юридичні кліше дуже часто застосовуються в юридичній практиці, і не лише як письмовий текст у нормативних і процесуальних документах, а й в

усній комунікації учасників правових відносин, наприклад, під час судових засідань. Тенденція до клішованої, стандартизованої мови актуалізує прагнення до зрозумілої професійної ясності та лаконічності, така професійна клішованість дозволяє висловлюватися без емоцій. Більше того, повторюваність дій учасниками правових відносин, типовість проведення процесуальних проваджень, дозволяє отримати основний склад мовних засобів, якими користуються фахівці-юристи, незалежно від конкретної області права.

Розглянемо приклади кліше на матеріалі Міжнародної конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей (далі – Конвенція), прийнятої резолюцією Генеральної Асамблеї 45/158 від 18 грудня 1990 р. (International Convention)

- *Have agreed as follows*

Preamble. *Have agreed as follows* – *Домовилися про наступне...*

- *except as otherwise provided*

Article 1. *The present Convention is applicable, except as otherwise provided hereafter, to all migrant workers and members of their families without distinction of any kind ...* – *Ця Конвенція застосовується, якщо інше не передбачено* нижче, до всіх трудових мігрантів та членів їхніх сімей без будь-яких відмінностей...

У цих прикладах використання *Have agreed as follows, except as otherwise provided* відображають типовий організаційний порядок проведення судових засідань.

Застосування кліше забезпечує стандартність висловлювання, ця характерна риса окреслює їх вживання в юридичних документах.

- *Therefore* (4 випадки застосування у тексті Конвенції):

Preamble. *Convinced that the rights of migrant workers and members of their families have not been sufficiently recognized everywhere and therefore require appropriate international protection.* – *Переконані, що права трудових*

мігрантів та членів їхніх сімей недостатньо визнані скрізь і **внаслідок цього** потребують відповідного міжнародного захисту.

- **For the purposes** (4 випадки застосування у тексті Конвенції):

Article 5. **For the purposes** of the present Convention, migrant workers and members of their families... – **Для цілей** цієї Конвенції трудові мігранти та члени їх сімей...

- **Considering** (5 випадків застосування у тексті Конвенції)

Preamble. **Considering** the situation of vulnerability in which migrant workers and members of their families frequently-find themselves owing, among other things, to their absence from their State of origin and to the difficulties they may encounter arising from their presence in the State of employment... **Беручи до уваги** ситуацію вразливості, в якій часто опиняються працівники-мігранти та члени їхніх сімей, серед іншого, через їхню відсутність у державі походження та труднощі, з якими вони можуть зіткнутися через перебування в державі роботи...

- **The person concerned** (13 випадків застосування у тексті Конвенції)

Article 5 (b) **The person concerned** shall have the right to communicate with the said authorities. Any communication by **the person concerned** to the said authorities shall be forwarded without delay, and he or she shall also have the right to receive communications sent by the said authorities without delay; **Зацікавлена особа** має право спілкуватися і ззазначеними органами. – Будь-яке повідомлення **зацікавленої особи** до зазначених органів пересилається без затримки, і вона також має право невідкладно отримувати повідомлення, надіслані зазначеними органами

- **by law** (7 випадків застосування у тексті Конвенції)

Article 40(2). No restrictions may be placed on the exercise of this right other than those that are prescribed **by law** and are necessary in a democratic society in the interests of national security, public order (ordre public) or the protection of the rights and freedoms of others. – На здійснення цього права не можуть накладатися жодні обмеження, крім тих, які передбачені законом і необхідні

в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, громадського порядку (*ordre public*) або захисту прав і свобод інших осіб.

Цікавим для останнього прикладу є застосування в англійському офіційному варіанті Конвенції поруч зі словосполученнями на мові офіційного тексту словосполучення *ordre public* (з франц. – громадський порядок)

- **in accordance with** (серед досліджених нами у тексті Конвенції кліше йому відповідає найбільша кількість випадків застосування – 24):

Article 7. *States Parties undertake, in accordance with the international instruments concerning human rights, to respect and to ensure to all migrant workers and members of their families within their territory or subject to their jurisdiction the rights provided for in the present Convention without distinction of any kind.* – Держави-учасниці зобов'язуються **згідно з** міжнародними документами, що стосуються прав людини, поважати та забезпечувати всім трудящим-мігрантам і членам їхніх сімей на їх території або під їх юрисдикцією права, передбачені цією Конвенцією, без будь-яких відмінностей...

Article 16(3). *Any verification by law enforcement officials of the identity of migrant workers or members of their families shall be carried out in accordance with procedure established by law.* – Будь-яка перевірка працівниками правоохоронних органів особи трудових мігрантів або членів їх сімей здійснюється у **встановленому** законом порядку.

Article 16(4). *Migrant workers and members of their families shall not be subjected individually or collectively to arbitrary arrest or detention; they shall not be deprived of their liberty except on such grounds and in accordance with such procedures as are established by law.* – Трудящі-мігранти та члени їх сімей не можуть бути піддані індивідуально або колективно свавільному арешту чи затриманню; вони не можуть бути позбавлені волі інакше як на таких підставах **і відповідно до** таких процедур, які встановлені законом.

Прикладами кліше в цих уривках **in accordance with** маємо варіанти перекладу: **згідно з, у встановленому, відповідно до**. Можемо зазначити, що

досліджувані нами мовні форми виражають цілісні поняття, вони не розділяються, вони є виразним синтаксичним словосполученням, наче балансують між фразеологізмом і синтаксисом. Якщо брати до уваги граматичні ознаки, то ці мовні кліше можна визначити як словосполучення, а за вживаністю – фраземи, які не можна модифікувати [7, с. 158]. Розглянемо морфологічну структуру зазначених кліше.

В правових документах часто застосовуються іменники у поєднанні з прийменниками, що підтверджується у наведених прикладах [7, с. 202]. Конструкція *inaccor dance with*– часто використовується у формальних текстах для вираження узгодження з чимось. В юридичних текстах зазначене словосполучення конкретизує узгодження із законом, актом, указом, контрактом тощо.

Характерними в даних прикладах є розбіжності у синтаксичному порядку слів у мовах оригіналу та транслятора, що веде до змін у порядку складових тема-рематичної структури. Перестановка компонентів використовується під час перекладу міжнародних документів, у випадках невідповідності у членуванні текстів у мовах оригіналу і транслятора.

Для запобігання прояву емоційності в юридичній практиці рідко зустрічається використання прислівників, тому їх функція частково компенсується прийменниково-іменниковими конструкціями [22, с. 360], до яких належить і *inaccor dance with*, використання подібних конструкцій визначають офіційно-діловий стиль, обумовлює офіційність, точність, типовість та сталість висловлення. Як ми показали у наведених прикладах із Конвенції, використання кліше досить поширене в юридичному дискурсі, що забезпечує їх стандартизованість, офіційність, регламентованість, відсутність експресивно-емоційного забарвлення.

3.5 Семантичне підґрунтя юридичних термінів

Визначення емоційно-суб'єктивного характеру оцінки термінології, її мовно-стилістичних ознак є однією з основних проблем юридичної лінгвістики. Це саме стосується й проблем розвитку наукового правового стилю внаслідок застосування у ньому елементів емоцій у взаємозв'язку із логічним.

Питання розвитку мови, з одного боку, під кутом взаємодії її з соціально-культурної точки зору та недостатністю розкриття теми, а з іншого боку пояснюється тим, що тексти перекладацької галузі з точки зору їх співвідношення з культурними та соціологічними аспектами життя є важливим питанням перекладацької діяльності.

Досліджуючи соціологічні та культурні аспекти англomовного середовища як екстралінгвістичних чинників організації тексту у сфері юриспруденції, особливої уваги заслуговує простеження особливостей перекладацьких стратегій у способах відтворення культурних і соціальних явищ, що зустрічаються в українських перекладах англійської юридичної літератури [1, с. 10].

Далі у цьому підпункті розділу подаємо висновки дослідження, яке було проведене під час підготовки матеріалів до участі у II Міжнародній науково-практичній конференції «ISSUES OF PRACTICE AND SCIENCE» Филологія, Лондон, Велика Британія (The II International Science Conference «Issues of practice and science», September 27–29, London, Great Britain), за результатами якого буда надрукована стаття «English Legal Terms: Semantic Aspect» [55].

На прикладі оригінальних текстів англійської юриспруденції простежуємо культурні та соціологічні аспекти перекладу, за допомогою яких перекладач старається передати всі особливості мови носія засобами мови перекладу. Для здійснення такого перекладу перед викладачем постають такі конкретні задачі:

- визначити основні проблеми перекладу, які відображають культурну і соціальну специфіку явищ у досліджених прикладах;

- сформулювати поняття перекладу юридичних текстів та надати характеристики його основних рис;
- визначити першочергові для перекладу юридичних текстів культурні та соціологічні аспекти;
- визначити основні прийоми перекладу юридичних текстів;
- конкретними прикладами продемонструвати перекладацькі проблеми, пов'язані з культурними та соціологічними аспектами [2, с. 110-123].

Лексика англomовної юридичної термінології має свої історичні коріння. І на сьогодні вона також продовжує розвиватися, постійно відчуваючи на собі вплив розвитку суспільства. Питання розвитку англійських термінів, які використовуються в юридичному дискурсі є великою мірою специфічним; в цій роботі досліджується вперше. Основні процеси, які відбуваються у сучасному глобальному соціальному макропросторі, зумовлюють інтеграцію в інші мовні системи термінів з англomовної юридичної термінології. Такий стан речей обумовлений соціальними процесами, міжсуспільними відносинами, економічним партнерством держав. Постійне нарощування економіко-правової складової господарських відносин потребує установлення та підтвердження правового статусу. З цього логічно витікає регулярне функціонування юридичної термінології в економічній галузі. Коріння процесу інтеграції юридичної термінології в мову різних сфер сягає середньовіччя, коли почали зароджуватися правові та економічні відносини між окремими соціальними групами [3, 56]. Розглянемо діахронічну проблему генетичних правових транспозицій.

Аналіз текстів цієї тематичної групи показав, що трансформація та транспозиція юридичних термінів у багатомовних текстах є закономірним явищем, яке виникає як наслідок успадкування лексики деякими поколіннями наступним чином. При цьому поєднання старої та актуалізацію нової лексики здійснюють науковці, юристи, економісти та інші фахівці, які безпосередньо займаються юридичною, господарською діяльністю [3, с. 69].

Соціально-правова лексика Середньовіччя сформувала ті типи та моделі, які й зараз використовуються як елементи юридичної терміносистеми. У більш пізніші історичні етапи розвитку відбувається розширення семантики загальноживаних соціально-економічних систем на основі відповідних наукових визначень. Більше того, слова, які століттями зберігали кореневу морфему, продовжують нарощувати кількість своїх модифікацій, які можуть утворюватися, наприклад, за допомогою суфіксів, при цьому не втрачаючи більшої частини свого початкового значення.

Аналізуючи фактичний матеріал, ми дійшли висновку, що юридичні терміни правового дискурсу слід диференціювати за походженням їх основ. Це терміни, які є самомовними словами (1 група); мають латинську (група 2) і французьку (група 3) основу.

До групи 1 ми віднесли такі терміни: *deed, sale, settlor, share, strike* тощо (4% від загальної кількості записаних слів). 2 група – *acceleration, alienation, contract, license, premium* та інші (найбільша серед груп, 82% термінів). Група 3 містить такі елементи: *abandon, abatement, allotment, sabotage* тощо (14% усіх юридичних термінів економічного дискурсу). У той же час ми зафіксували подвійне запозичення більшості термінів з латинською основою, яка прийшла в англійську через старофранцузьку. Все це можна схематично відобразити в такий спосіб:

Таблиця 1. Типи основ походження юридичної термінології

	Юридичні терміни	Частота використання у %	Частота використання (в абсолютних числах)
1	Вимовлені слова	4	4
2	Латинські запозичення	82	82
3	Французькі запозичення	14	14

	Всього	100	100
--	--------	-----	-----

Семантиці та семантичній еволюції присвячено ряд робіт, зокрема Ф. Палмера, В. Овчаренко, Р. Цаголова, О. Вакулова, Г. Кличков та ін. Питання вивчення юридичної та економічної термінології розглядалися переважно в рамках структурно-семантичного аналізу, в системі відповідного дискурсу – економічна термінологія в економічному дискурсі, юридична – в юридичному тощо. Проблема функціонування юридичної термінології в економічному дискурсі, а також семантичне поле юридичної термінології в структурі економічного дискурсу [4, с. 31–38].

У зв'язку з визначеною методологією дослідження важливо враховувати семантичні поля, зокрема рівень (ступінь) їх термінології. Розглядати семантичні поля можна за ступенем термінології або ступенем зберігання семантичного значення в конкретній галузі спеціалізації, а також за прагматикою контексту. В економічному дискурсі юридичний термін може повністю або частково зберегти своє значення або повністю його втратити [4, с. 46–49].

Зауважимо, що під впливом втручання, входячи в нормативно-правову базу, юридичні терміни проходять так звану спеціалізацію, змінюючи своє місце в системі, дефініціях. Вони можуть бути перетворені в омоніми або є омонімами вихідних термінів. Наприклад, термін англ. – *liability*, укр. – осудність, відповідальність, зобов'язання в системі юридичної термінології є омонімом економічного терміна англ. - *liability* (у множині), укр. – пасив.

Проаналізувавши різножанрову юридичну літературу та використавши лексикографічні економіко-правові словники, ми виявили, що приблизно 73% усіх юридичних термінів правового дискурсу стали невід'ємною частиною правового статусу завдяки їх продуктивному використанню у сфері юридичної діяльності та правовому статусу господарської діяльності. У той же час ці елементи в процесі трансляції в системі правової термінології мають цілком

юридичне значення. Це такі терміни: англ. – *acceptance*, укр. – акцепт; англ. – *bond*, укр. – бона, купюра, облігація; англ. – *credit*, укр. – кредит; англ. – *creditor*, укр. – кредитор; англ. – *employment*, укр. – зайнятість; англ. – *tax*, укр. – податок; англ. – *mortgage*, укр. – застава, іпотека; англ. – *rent*, укр. – оренда; англ. – *share*, укр. – акція, пайова участь, англ. – *patent*, укр. – патент тощо.

Таблиця 2. Збереження первісної семантики юридичного терміна

	Семантична ознака термінів	Частота використання у %	Частота використання (в абсолютних числах)
1	Юридичні терміни, які зберігають свою семантику	4	4
2	Терміни, які відповідають семантиці в галузі прав тексти	82	82
3	Терміни, які частково реалізують значення юридичного терміна	14	14
	Всього	100	100

Аналіз юридичної термінології з точки зору наявності або втрати примітивної семантики, проведений на основі різножанрового дискурсу, показав, що переважна більшість юридичних термінів зберігає свою основну семантику (*capacity, term, contract, court, tax, fraud, valid, breach of contract, income tax* тощо). 99,6% термінів відповідають семантиці у сфері юридичних текстів, можуть частково реалізувати значення юридичного терміна 0,2% термінів. Також спостерігається десемація згаданих термінів у структурі економічного тексту (0,2% термінів). Ми також зафіксували випадки, коли одночасно в різних правових контекстах терміни юридичної терміносистеми можуть зберігати юридичну семантику, частково реалізовувати її та повністю зберігати. Ми зафіксували цих термінів два: *valid, capacity*.

Отже, найбільшу кількість термінів, що зберігають свою семантику, становлять юридичні терміни, які повністю зберігають свою юридичну семантику (74% і 74 терміни всієї юридичної термінології), другий у списку – терміни, які відповідають семантиці у сфері правових текстів (їх нараховується – 16% і 16 термінів усієї юридичної термінології), а остання група – терміни, які частково реалізують значення юридичного терміна – найменші за частотою вживання (вони становлять 10% і 10 термінів). у системі юридичної термінології) [5, 49–50].

Слід зазначити, що терміни різних галузей науки в процесі розвитку та модифікації мов, як правило, заважають інтеграції наук. Галузева термінологія, що взаємодіє між собою, часто має частину загального термінологічного фонду. Міграція термінологічних елементів призводить до таких явищ, як транстерміналізація, детермінізм, диференціація цінностей, ретермінологізація тощо. Це можливо, коли предмет однієї галузі науки засвоює терміни іншої. Як явище динамічне, міграція викликає кількісне (у вигляді нових номінативних одиниць) і якісне (нові значення) збагачення певного словникового запасу на рівні мовлення: через засоби масової інформації, науково-популярну та художню літературу. Як статичне явище, міграція визначає кількісне та якісне збагачення словникового запасу певного мовного шару на системному рівні [5, с. 52].

Існують основні методи перекладу термінів, які вимагають знання галузі, пов'язаної з перекладом, розуміння змісту термінів англійською мовою та знання термінології рідною мовою. При перекладі юридичної літератури важлива взаємодія терміна з контекстом, що робить явним значення слова. А. Я. Коваленко визначає два етапи в процесі перекладу терміна: перший – з'ясувати значення терміна в контексті, а другий – перекласти рідною мовою [6, 96].

Основним способом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного відповідника. Еквівалент – це постійна лексична відповідність, яка точно відповідає значенням слова. Важливу роль у перекладі відіграють

терміни, які мають еквіваленти в рідній мові. Вони служать орієнтирами в тексті, від яких від них залежить розкриття значення інших слів, дають можливість з'ясувати природу тексту. Тому потрібно вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові та розширювати знання термінів-еквівалентів [7, 101–103].

Усі терміни в їх структурі А. Я. Коваленко поділяється на:

- простий, що складається з одного слова: англ. – *attorney*, укр. – прокурор;
- складні, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: англ. – *jurisprudence*, укр. – юриспруденція;
- словосполучення, які складаються з кількох компонентів: англ. – *federal court jurisdiction*, укр. – юрисдикція федерального суду.

Терміни-словосполучення поділяються на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо та зберігати своє значення: англ. – *law, faculty, franchise, freedom, liberty, power*, укр. – право; англ. – *amortization, killing, criminal homicide, unlaw ful homicide, homicide, murderment, slaughter, blood, bloodshed*, укр. – вбивство.

До другого типу належать такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів технічного терміна, а до другого – загальноживана лексика. Компонентами цього типу можуть бути два іменника, або іменники та прикметники. Цей спосіб творення науково-технічних термінів продуктивніший за перший, де два складові є самостійними термінами: англ. – *negligent killing, negligent homicide, negligent manslaughter*, укр. – вбивство через необережність.

До третього типу належать терміни-словосполучення, обидва складові яких є словами загальноживаної лексики, і лише сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб творення науково-технічних термінів непродуктивний: англ. – *adjudicatory jurisdiction*, укр. – рішення судових справ.

Таблиця 3 Типи словосполучень у юридичній термінології

	Тип терміна – словосполучення	Частота використання у%	Частота використання (в абсолютних числах)
1	Самостійні терміни	75	75
2	Проміжні терміни	15	15
3	Загальні умови	10	10
	Всього	100	100

Отже, в юридичній термінології англійської мови часто вживаються терміни, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення (75% і 75 термінів усієї терміносистеми), дещо рідше вживаються словосполучення, які мають один із компонентів технічний термін, а другий – загальноживану лексику. (15% термінів і 15 термінів юридичної термінології), а найменше вживаються терміни-словосполучення, обидва компоненти яких є словами загальноживаної лексики, і лише сполучення цих слів є терміном. (10% термінів і 10 термінів усієї юридичної термінології)

Усі терміни об'єднані в терміносистеми, що виражають поняття однієї галузі знань. У кожній терміносистемі формуються певні групи, загальна належність яких належить до класу об'єктів, до класу процесів, властивостей тощо [8, с. 70].

Результати дослідження свідчать про те, що проблеми функціонування юридичної термінології викликають подальший інтерес у різних аспектах: лінгвістичному, дискурсному, соціальному, правовому. Доцільно вивчати й інші аспекти функціонування юридичної термінології, зокрема в історичному дискурсі (тексти з історії), краєзнавчому, соціокультурному та екологічному.

Ці питання, з точки зору лінгвістики, когнітивної лінгвістики, дискурсу та стилістики, можуть стати предметом майбутніх досліджень [9, с. 39-42].

Висновки

У нашій роботі подано дослідження актуальної наукової проблеми перекладу англomовної юридичної літератури. Дослідження дало змогу дійти таких висновків:

Переклад – складне багатокомпонентне явище, яке потребує для свого забезпечення від фахівця-перекладача не лише бездоганного знання своєї мови, але й уміння розрізняти смислові, стильові відтінки писемного або усного юридичного дискурсу, а також знання історії мови і, відповідно, розвитку культури суспільства як своєї країни, так і країни, тексти якої підлягають перекладу. Володіння фоновими знаннями про культуру і етнологічний розвиток народу носія мови, менталітету, державного устрою, знання структури державних органів, організації усіх гілок правової системи країн-учасниць юридичного дискурсу в ситуації «тут і зараз» є невід’ємною складовою успішної праці перекладача. Особливу увагу необхідно зосереджувати не лише на спільних рисах учасників спілкування, а й на особливих явищах, поняттях, процесах, які притаманні суспільству в цілому, окремим соціальним групам, фаховим, національним, етнічним групам – носіям мови оригіналу, які відсутні у культурі носіїв мови перекладу. Такі явища і поняття потребують особливих знань, навичок і достатнього практичного досвіду від перекладача.

Юридичний переклад – це переклад текстів з галузі права, який включає переклад юридичних документів, нотаріальних довіреностей, угод, висновків тощо. В нашому дослідженні ми досліджували переклад текстів з юриспруденції в англomовному юридичному дискурсі. Перед перекладачами англomовних юридичних текстів українською мовою стоїть складна задача, яка обумовлена різницею між правовою системою України і правовими системами англomовних країн, які теж різняться одна від одної.

Ми показали, що на комунікації у сучасному світі відбиваються процеси як розвитку мови як знакової системи, так і розвитку суспільства в

цілому. Так само і мова права як особлива «субмова» керується своїми власними законами становлення й розвитку, має свої специфічні риси і якості, що відрізняються залежно від мовної системи. Переважна більшість особливостей будь-якої мови пояснюється впливом історичних, культурних, соціальних та політичних факторів на носіїв мови. Вивчення лексичного складу законодавчих текстів не обмежується проблемами лише юридичної термінології, оскільки юридична термінологія вважається основним, найбільш інформативним пластом лексики мови законодавства, що сприяє точному і чіткому формулюванню правових норм.

Для англomовних країн характерне використання прецедентного права, характерною для нього рисою є те, що рішення з приводу будь-якої справи, винесене раніше є обов'язковим, тому при майбутньому розгляді аналогічних справ укладачі законів і контрактів перераховують усі поняття, що зустрічаються у прецедентах. Так при перекладі юридичних документів перекладач часто стикається із рядом понять, які є близькими за значенням, але при цьому несуть різне семантичне навантаження. Наявність, так званих, близьких за змістом понять в англomовній юридичній літературі, є ще однією соціокультурною особливістю, яку обов'язково слід враховувати під час перекладу.

Під час перекладу англomовних юридичних текстів перекладач використовує такі прийоми: підбір відповідного еквіваленту, описовий переклад, калькування, транслітерація. Якщо для терміну або поняття, що перекладається існує словниковий відповідник, загальноприйнятий і затверджений нормами права, перекладач не повинен вводити нове поняття. Для перекладу реалій слід застосовувати прийом калькування, транслітерації або описового перекладу, що особливо актуально для юридичної літератури з огляду на її соціокультурну маркованість.

На основі конкретних прикладів взятих з оригінальних текстів англomовної юриспруденції ми наочно проілюстрували застосування

прийомів перекладу і показали вплив екстралінгвістичних факторів на переклад правознавчої документації.

У результаті проведеного дослідження досягнуто поставлену мету, розкривши особливості перекладу англomовних юридичних текстів, а саме юридичних аббревіатур, кліше та юридичних термінів і визначивши основні перекладацькі прийоми правознавчих текстів.

Важливо відзначити, що дана тема сьогодні є актуальною і потребує постійного дослідження, вдосконалення і універсализації. Слід пам'ятати, що будь-яка спільнота постійно розвивається у культурному, соціальному та історичному, економічному, правовому планах і внаслідок цього, в тому числі, вносяться певні зміни стосовно юридичної літератури, а особливо поява нових еквівалентів перекладу, тому необхідно відповідально і ретельно підходити до перекладу правознавчих текстів.

Я, Савченко Єлизавета Олексіївна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Перекладацький аспект англomовних юридичних текстів» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Законодавчі терміни та їх визначення. URL : <http://www.pravoznaves.com.ua>.
2. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія. Київ : Стилос, 2004. – 266 с.
3. Артикуца Н. В. Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Безуглая Л. Р., Бондаренко Е. В., Донец П. М., Мартынюк А. П., Морозова Е. И., Пасынок В. Г., Пихтовникова Л. С., Солощук Л. В., Фролова И. Е., Швачко С. А., Шевченко И. С. Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / Под общ. ред. Шевченко И. С.: монографія / перевод с укр. Харьков : Константа, 2005. 356 с.
6. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса: От психолінгвістики к лингвосинергетике [Изд. 2-е, стереотипное]. М : КомКнига, 2007. 288 с.
7. Вербенец М. В. Розвиток юридичної термінології періоду становлення. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. – 90 с.
8. Глінка Н. В. Особливості функціонування та прийоми перекладу англійської юридичної термінології в текстах публіцистичного стилю. Теорія та практика перекладу. Київ: КП, 2011. № 6 (ч. 2). С. 31–34.
9. Голев Н. Д. Юридический аспект языка в лингвистическом освещении // Юрислингвистика-1: Проблемы и перспективы: Межвуз. сб. науч. трудов / Под ред. Н. Д. Голева. Барнаул, 2000. С. 11–58.
10. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты : монографія. – Изд-во Там. гос. техн. ун-та, 2007. – 288 с.

11. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. М : Прогресс, 1989. 308 с.
12. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация [сост. В. В. Петрова; под. ред. В. И. Герасимова; вступ. ст. Ю. Н. Караулова, В. В. Петрова]. М. : Прогресс, 1989. 312 с.
13. Демьянков В. З. Текст и дискурс как термины и как слова обыденного языка // Язык. Личность. Текст: Сборник к 70-летию Т. М. Николаевой / Под ред. В. Н. Топорова. – М: Языки славянских культур, 2005. С. 34–55].
14. Демьянков В.З. «Теория речевых актов» в контексте современной лингвистической литературы (обзор направлений) // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория речевых актов. М., 1986. С. 223–235.
15. Дудка А. А. Класифікації англійських юридичних термінів та прийоми їх перекладу на українську мову. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2009. № 12(175). С. 13.
16. Карасик В. И. О типах дискурса // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. / под ред. В. И. Карасика, Г. Г. Слышкина. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.
17. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова): підручник для студ. вищих навч. закладів. Вінниця: Нова Книга, 2006. 592 с.
18. Коваль Н.Є. Інтердискурс у юридичному дискурсі Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 2, 2014.
19. Коваль Н. Є. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англійських законодавчих та судових документів): Автореф. дис... канд. філол.наук / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2007. 22 с.

20. Кожемякин Е.А. Дискурс-анализ в современном социально-гуманитарном знании / Е.А. Кожемякин // Человек. Сообщество. Управление. – 2006. – № 3.
21. Кожемякин Е. А. Лингвистические стратегии институциональных дискурсов [Электронный ресурс] // Современный дискурс-анализ. Лингвистические измерения дискурса. – 2011. – Вып. 3. – С. 62–69. – Режим доступа: www.discourseanalysis.org.
22. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 512 с.
23. Кравченко С.П. Мова як фактор правоутворення та законотворення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень» / С.П. Кравченко. – Одеса, 2000. – 20 с.
24. Літвін Катажина. Поняття та вимоги до перекладача у кримінальному процесі **України**. Електронний ресурс: <http://www.litwin.rzeszow.pl/publikacje/>.
25. Левчук П. Г. Мовна політика в країнах Європейського Союзу та Україна. Аналіз та приклади добрих практик. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11404/Levchuk_Movna_polityka.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
26. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М: ИТДГК «Гнозис», 2003. 403 с.
27. Мисик Л. В. Українсько-англійський та англо-український словник правничої термінології: Трудове право та право соціального забезпечення. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. К: Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 300 с.
28. Назаров И. Д. К вопросу о содержании юридического дискурса и юридического языка: философско-правовой анализ Дискурс 3», 2017. Философские науки. С. 21-28.

29. Нікіфорова С. М. Особливості юридичної термінології в англійській мові. Збірн. наук. пр. Хар-го. національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Харків: «ПРАВО». 2012. С. 173–179.
30. Павленко Ж. О. Юридичний дискурс в контексті діалектичного підходу до юридичної аргументації: особливості і функції / Ж. О. Павленко // Логіка і право: матеріали VII регіон. наук.-практ. конф., 15 травня 2015 р. – Харків, 2015. – С. 7–13.
31. Переклад англомовної юридичної літератури: навчальний посібник. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Іванко Ю. П., Ліпко І. П. Ч 4. 3-тє видання, виправлене і доповнене. Вінниця: Нова Книга, 2006. 656 с.
32. Посібник з англійської мови для студентів-юристів / В. П. Сімонок та ін.; за заг. ред. проф. В. П. Сімонок. Харків: Право, 2005. 264 с
33. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації [2-ге вид, допов.]. К : ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
34. Прадід Ю. Ф. У царині лінгвістики і права. Сімферополь: Ельїньо, 2006. 255 с.
35. Прадід Ю.Ф. Юридична лінгвістика (проблематика дослідження) / Ю.Ф. Прадід // Мовознавство. – 2002. – № 4-5. – С. 21–25.
36. Проценко Г.П. Правнича лінгвістика: [навч. посібник] / Г.П. Проценко, Л.М. Шестопалова, О.Ф. Прохоренко та ін. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 312 с.
37. Руднева, І. С. (2018). Юридичний дискурс як модель інституційного дискурсу. Вісник ХНУ імені В. Н аразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, (87), 85–91. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2018-87-10>.
38. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации: [монографическое учебное пособие] / Селиванова Е. А. – К. : ЦУЛ «Фитосоциоцентр», 2002. – 336 с. С. 35–42).

39. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації: підручник. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
40. Серио П. Квадратура смысла / Французская школа анализа дискурса. М: Изд-во «Языки слав. культ.», 2002. 342 с.
41. Стоянова Т. В. Особливості перекладу юридичних документів ЮНЕСКО із захисту прав на освіту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.16 – перекладознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2019
42. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України. 2003 р.
43. Хабермас Юрген. Комунікативна дія і дискурс — дві форми повсякденної комунікації // *Ситниченко Л.* Першоджерела комунікативної філософії. — К.: Либідь, 1996. — С. 84-90.
44. Чернікова Л.Ф. Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу // *Вопросы духовной культуры. Филологические науки.* – 2014. — № 267. — С. 180-184.
45. Чулінда Л.І. Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень» / Л.І. Чулінда. – К., 2003. – 18 с.
46. Шевченко И. С. Когнитивно-коммуникативная парадигма и анализ дискурса [Электронный ресурс] / И. С. Шевченко // *Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен.* – Харьков : Константа, 2005. – с. 9–20. Режим доступа к статье: <http://shevchenkois-h.univer.kharkov.ua/books.html>.

47. Шевченко І. С., Морозова О. І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність //Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен.–Харків: Константа. – 2005. – С. 21–29.
48. Яцишин Н.П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять / Н.П. Яцишин // Термінологічний вісник. – 2013. – Вип. 2 (2). – С. 99–103.).
49. English for Lawyers. Для студентів юридичних спеціальностей. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. 290 с.
50. Dijk T. A., van. Discourse Analysis as a New Cross-Discipline / T. A. van Dijk// Handbook of Discourse Analysis. – L. : Academic Press, 1985. – V.1. – P. 41–70.
51. Zellig S. Harris. Discourse Analysis. Language .Vol. 28, No. 1 (Jan. - Mar., 1952), pp. 1-30. Published By: Linguistic Society of America, 474-494p.
52. Legal English: навч. посіб. Для студентів закладів вищої освіти спеціальності «Право» / В. П. Сімонок, О. І. Зелінська, О. В. Каданергаїн. ; за заг. ред. В. П. Сімонок, О. Ю. Кузнецової. Харків: Право, 2020. 332 с.
53. Mellinkoff D. The Language of the Law. Boston: Little Brown and Co, 1963. P. 106.
54. Podlech A. Rechtlinguistik / A. Podlech // Grimm D. Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaften. – München, 1976. – Bd. 2. – S. 110–128.
55. ShumenkoO., KashenkoP., SavchenkoY. EnglishLegalTerms: SemanticAspect// Issues of practice and science. Abstracts of II International Scientific and Practical Conference. London, Great Britain 2021. Pp. 134-139. <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/8686/1/ISSUES-OF-PRACTICE-AND-SCIENCE.pdf>.
56. Wodak R. Disorders of discourse. L.; N.Y. : Longman, 1996. 236 p.

Список довідникової літератури

57. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М., 1990. С. 136–137.
58. Англо-український дипломатичний словник: понад 26000 слів і словосполучень / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин; упоряд. О. М. Антохів-Скологздр [та ін.]; ред. І. С. Бик. К: Знання, 2006. 579 с.
59. Англо-український словник юридичних термінів / уклад. М. Е. Олексєєв [та ін.]; ред. С. В. Ківалов, В. Я. Мізецька; Одеська національна юридична академія. Одеса: Юридична література, 2004. 600 с.
60. Енциклопедія сучасної України. Електронний ресурс. Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24374).
61. Карабан В. І. Англо-український юридичний словник. English-Ukrainian Law Dictionary. Видавництво: «Новакнига», 2004 р. 1088 с.
62. Кізіль М. А. Тлумачний словник юридичних термінів сучасної англійської мови. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 120 с.
63. Коломоець Т. О., Іваненко С. В. Українсько-англійський/ англійсько-український словник юридичних термінів: близько 10 тис. термінів. Видавничий дім "Гельветика", 2017. 316 с.
64. Словник. юа. Електронний ресурс <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=дискурс>.
65. Сучасний англо-український юридичний словник: понад 75 тисяч англійських термінів і стійких словосполучень / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; уклад. Леся Василівна Мисик, Ірина Володимирівна Савка; за наук. ред. В. Т. Нор. Київ: «Ін Юре», 2018. 1350 с.
66. Сучасний українсько-англійський юридичний словник: близько 30 000 термінів і стійких словосполучень / І. І. Борисенко [и др.]. К.: Юрінком Інтер, 2007. 632 с.

67. Сучасний українсько-англійський юридичний словник. Юрінком Інтер 2019. 636с.
68. Новий українсько-англійський юридичний словник. Близько 50 000 термінів / New Ukrainian-English Law Dictionary / Под редакцией Виктора Муравьева, Ларисы Шевченко. Издательство Арий, 2010. Количество страниц 528 стр. <https://www.yakaboo.ua/novij-ukrains-ko-anglijs-kij-juridichnij-slovník-bliz-ko-50-000-terminiv-new-ukrainian-english-law-dictionary.html>.
69. Фещук А. В. Англійсько-український юридичний словник. Понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників. Київ, Наукова книга, 2008. 1084 с.
70. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (гол.) та ін. – К. Укр. енцикл., 2004. – Т. 6: Т–Я. – 768 с
71. Martin E. Oxford Dictionary of Law. Fifth Edition. Oxford University Press: Oxford, 2003. P. 200.
72. Wikipedia: Дискурс. Режим доступу
<https://uk.wikipedia.org/wiki/Дискурс>.

Електронні ресурси

73. Biden Administration’s \$3.5 Billion Purchase Agreement with Pfizer for International Vaccine Donation. Kathryn Ardizzone. September 22, 2021. <https://www.keionline.org/36568>.
74. <https://educalingo.com/ru/dic-en/discourse>].
75. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_565.pdf.
76. <http://pravo-porada.com.ua/yurydychniy-slovník/83-kk/396-klishé>.
77. https://www.americanbar.org/groups/real_property_trust_estate/resources/e_state_planning/power_of_attorney.

78. Immigration and Nationality Act. U.S. Citizenship and Immigration Services. <https://www.uscis.gov/laws-and-policy/legislation/immigration-and-nationality-act>.
79. International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. Adopted by General Assembly resolution 45/158 of 18 December 1990. The Office of the High Commissioner for Human Rights (UN Human Rights). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmw.aspx>.
80. State of Oregon Notarial Certificate (ORS Ch. 194.280, 194.285). <https://sos.oregon.gov/business/documents/notary-forms/notary-certificates.pdf>.

Summary

Active interaction of Ukraine with countries of the world community raised a wide range of issues concerning international business activities. Foreign and multinational corporations as well as domestic companies are involved in international deals all over the world. With rapid growth of international business transactions and, consequently, international commercial disputes, the problems of legal translating acquired vital importance.

Nowadays the English language has become the language of choice for conducting an international business. In addition, the English language has become prominent as the operational language of many law firms and multinational corporations. Thus, interest in studying English legal terminology and legal translating has recently grown up. In this context, the article reviews general peculiarities of legal terms and focuses on linguistic and legal aspects of translating English legal terminology.

While exploring legal terminology we have to determine the unit of this terminological system. We define a term as a word or a word combination belonging to the specific field of usage, either specially created or borrowed for determining a specific concept and based on a definition. In that way, a legal term is a word or a word combination which stands for a general name of a legal concept, has a specific and definite meaning, and is often used in legislation and legal documents.

Contemporary language of law makes several requirements relating to legal terms that should be taken into consideration in the process of translating. The legal term should meet the following important requirements:

- a) satisfy the rules and norms of a corresponding language,
- b) be systematic,
- c) correspond to a certain definition oriented to a certain concept,
- d) be relatively independent of the context,
- e) be precise,

- f) be as concise as possible,
- g) aim at one-to-one correspondence (within the certain terminological system),
- h) be expressively neutral,
- i) be euphonical.

The language of law as a special sublanguage has its own content and a set of specific characteristics, which vary depending on a language system. However, irrespective of a language, the major part of its distinctive features and peculiarities are explained by the influence of historical, cultural, social and political factors on the language community.

The English legal language is characterized by a specific set of terms. First, it comprises numerous Latin words and phrases (ex. *lex loci actus*, *res gestae*, *corpus delicti*, *lex domicilii*, etc.). It also has words of the Old and Middle English origin, including compounds which are no longer in common usage (a fore said, here in above, here after, whereby, etc.). Besides, the English legal language includes a large amount of words derived from French (*appeal*, *plaintiff*, *tort*, *lien*, *estoppel*, *verdict* etc.).

The language of law also uses formal and ceremonial words (I do solemnly swear Your Honour, May it please the court...) and technical terms with precise meanings (*defendant*, *negligence*, *bail* etc). Thus, the present content of the English language of law is due to the influence of different languages and that has a historical explanation [43, 386; 41, 187].

Considering Ukrainian legal terminology, we should keep in mind that it comprises fewer borrowings and compounds than the English one. A considerable part of legal terms is of a national origin including Old Ukrainian (for example, *истец*, *ответчик*, *право*). This may be explained by the history of Russia and its legal system development as well. At the same time, the new law terms derived from English (*лизинг* - *leasing*, *антитрестовский* - *antitrust*, *корпоративный* - *corporate*, *факторинг* - *factoring* etc) has enriched contemporary legal language. Thus, English and Ukrainian legal languages are characterized by their own

specific features, which are explained by the historical, political, social and cultural influences.

Dealing with the language of law implies two forms of transferring from one language to another – legal interpreting and legal translating.

Legal interpreting is meant for people who come before the courts (litigants, defendants, witnesses etc.) and who cannot communicate effectively in the language of legal procedures. According to the law, individuals who do not communicate in the language of legal proceedings have a right to speak their native language in court and use the interpreting services.

Similar regulations are provided by the new Ukrainian legislation - Arbitration Procedure Code, the Civil Procedure Code and the Criminal Procedure Code. The interpreter's goal is to interpret from one language to another everything what is said in court, preserving the tone and level of the original language, adding and deleting nothing. The legal interpretation should be adequate, complete and correct. Legal translating first of all implies translating legal documentation (laws, acts, judicial decisions, legal rules, contracts, agreements, administrative papers and other law-related documentation). This kind of translating has been recently prevailing in the process of international relations development.

Faced with a legal text to translate, a legal translator must deal with the dual challenge of language and law, which he or she must reproduce as correctly as possible in the target language. This complex procedure of transferring from one language to another involves a number of risks inherent in language. That is why it is rather difficult to transfer the entire message of the source text from one language to another. Legal translation requires reproducing both form and content of the legal text. The latter also implies transferring text from one legal system to another. Therefore, legal translating is subject to various difficulties of transferring a meaning of a legal term and a translator must strive for a functional equivalence.

As it was mentioned before, any kind of translation has to meet the principal requirements of adequacy, accuracy and completeness. While accuracy and completeness are mainly aimed at the form of the legal text, adequacy is referred

to its content. Adequacy of the legal translation is mostly achieved by following the principal rules of legal terminology in the target language. Translating implies transferring the meaning of the original, but not only the words. While translating it is important to know the legal terminology in both languages. The substitution of a legal term of the source text by its synonym (a word of common usage) in the target language may result in misinterpretation in terms of law. The distortion of a meaning of a law term may influence upon legal consequences.

Besides, as the legal term party (сторона) implies either an individual person or juridical person/entity involved in a legal agreement or dispute, the second way of incorrect translation mentioned above relates only to an individual person and hence, is unequal to the legal term used in the source text. Inadequate translation obviously may influence on the objective evaluation of jural facts.

Thus, it should be taken into consideration that a legal translator or interpreter is liable for the correctness, completeness and adequacy of his legal translating. "The translator must appear before the court and translate completely, correctly and in proper time" (the Arbitration Procedure Code, 2002: article 57). On the one hand, the procedural codes mentioned above provide criminal liability for a wittingly false translation (the Arbitration Procedure Code of the Ukraine, 2002: article 57 clause 6; the Criminal procedure code of the Ukraine 2001: article 59 clause 5). On the other hand, interpreters are humans and making a mistake is possible. When an interpreter unintentionally makes a mistake, he or she is obligated to correct it immediately, and is expected to do the same in case of written legal translating. The Ukraine law provides a right of a court interpreter to ask questions in order to clarify the translation. Indeed, unprofessional (in its legal sense) translation may cause injustices. Rarely, but some cases have successfully been appealed because of interpreter issues.

Therefore, it is obvious that the major drawback of traditional language training and document translation services currently available is that these organizations have little or no experience and knowledge of the law. In order to provide the effective communication in English about specific legal concepts and

ideas it is crucial for legal translators and interpreters to have a profound knowledge of the legal terminology in both languages. All mentioned above allow us to determine the essential requirements that provide excellence in legal translating (interpreting) in the process of international communication. First, one of the important requirements is a language proficiency, which implies ample vocabulary, knowledge of standard grammar and stylistic components of legal language.

The mastery of the target language must be equivalent to that of an educated native speaker. Second, the high level of excellence requires up-to-date knowledge of the subject material and legal terminology in both languages. These are due to the translator's competence in legal language. Third, understanding of the procedures used in court as well as familiarity with principal legal concepts is necessary. In addition, a wide general knowledge, mental and verbal agility of an interpreter contributes to the effective legal translation as well.

Taking into consideration, we conclude that legal translators and interpreters should meet the essential requirements mentioned above in order to provide a complete, correct and adequate translation. Deep knowledge of legal language and proficiency in legal terminology of both languages (Ukrainian and English) are the main factors providing the effective intercultural communication of legal professionals in the process of international cooperation.